

SLUJITORI AI ARHIVELOR DIN ROMÂNIA

Profesorul Gheorghe Nedioglu

Schiță de portret

VIRGILIU Z. TEODORESCU

Erau primele ore de curs ale toamnei anului 1947 cînd, pășind în clasa I-a de liceu, am avut prilejul de a remarca respectul cu care erau tratate manualele unor foști dascăli ai școlii. Pentru șincaiști era o mîndrie justificată de a învăța după manualele unor iluștri profesori ai liceului, apreciate și recomandate și de către alți mulți profesori din capitală și din țară celor care porneau într-un nou an de învățămînt. A venit însă reforma învățămîntului din anul 1948, care, printre alte multe rele, a introdus ca practica obligatorie manualul unic ce a înlăturat cu brutalitate cartea de autor. Am fost însă un favorizat. Avusesem un văr care învățase în acest liceu, avîndu-l profesor și director pe Gheorghe Nedioglu. De la el am moștenit o serie de cărți. Așa am luat cunoștință cu valoroasele manuale elaborate de Gheorghe Nedioglu, Virgil Arbore ș.a. Au trecut anii și am avut ca profesor în clasele superioare pe blajinul Ion Dobrescu care, cu voce scăzută, ne reamintea deseori cu respect numele lui Gh. Nedioglu. Deși firi deosebite, elementele ce-i apropiaseră, atît la Arhivele Statului cît și la catedră, le-au impus, în ani, cultivarea unui respect reciproc.

Studiile universitare, preocupările pentru istoria Bucureștilor ca și pentru instituțiile Țării Românești m-au readus în fața paginilor care-l conturau pe cercetătorul Gheorghe Nedioglu. Ca angajat la Arhivele Statului am avut ulterior și alte prilejuri de a cunoaște, atît în cadrul instituției cît și al manifestărilor organizate în Muzeul Arhivelor, persoane care l-au cunoscut, l-au avut ca adevărat mentor. Astfel, Virgil Arbore îmi evidențiază contribuția lui Gheorghe Nedioglu la promovarea acțiunilor care au condus la înființarea Muzeului Arhivelor, fiind un valoros secundant al conducătorilor Arhivelor Statului. Erau referințe directe la adresa relațiilor cu Dimitre Onciul, Alexandru Lapedatu și Constantin Moisil. Pe parcursul anilor, numeroase au fost situațiile care mi-au oferit noi ocazii de a mă reîntîlni cu faptele acestui neobosit cercetător al trecutului, prezent prin ceea ce a lăsat moștenire pentru viitor.

Încerc să schițez, în fața dumneavoastră, cîteva din elementele care pot contribui la conturarea personalității unui ilustru profesor al acestui liceu, pildă necesară pentru generațiile care se vor perinda pe băncile școlii.

Elementele biografice, laconice cantitativ, sînt concludente¹ pentru a înțelege procesul de formare a caracterului și personalității lui Gheorghe Nedioglu. Născut în localitatea Zebil din județul Tulcea, la 28 martie 1883, în familia unor români macedoneni, a cunoscut încă din copilărie dificultățile impuse de penuria financiară, mai ales după pierderea tatălui, rămînînd orfan la vîrsta de 8 ani. Situația a obligat-o pe mamă să trudească din greu pentru a

Profesorul Gheorghe Nedioglu,
directorul liceului Gheorghe Șincai
(1919 – 1939.)

asigura copiilor un viitor decent. În toamna anului 1901 Gheorghe Nedioglu părăsea locurile natale, venind la București să se înscrie la Facultatea de Litere pe care a frecventat-o² pînă în anul 1906. Pentru a depăși dificultățile financiare se încadrează ca pedagog, post care i-a asigurat traiul zilnic, dar și confruntarea cu numeroasele deficiențe ale internatelor școlare. Remarcat

¹ *Îndrumător în Arhivele Centrale*, vol. I, partea a II-a, București, 1974, p. 251–254: prezentare a biografiei creatorului de fond înregistrat la nr. 773, predat și păstrat la Arhivele Statului București. Documentele sînt evidențiate în inventarul de fond avînd nr. 1145. Sînt predilect scrisori primite de Gheorghe Nedioglu în perioada anilor 1906–1920. Nutrim speranța că în viitor celor 25 de unități arhivistice se vor alătura și altele care să completeze posibilitatea cunoașterii vieții și activității sale.

² Arh. St. Buc., inv. 1145, fond Gheorghe Nedioglu, dosar 15, f. 1: la 25 mai 1906 prof. univ. Pompiliu Eliade confirma că Gheorghe Nedioglu a fost student „apreciat de noi, cu încercări doveditoare de stăruință, de pricepere și de gust”.

de către profesorii universitari, apreciat pentru calitățile sale, este încadrat³, în urma unui concurs la Arhivele Statului, în postul de copist paleograf. O muncă ce l-a introdus în tot ceea ce constituia ABC-ul viitoarei profesii ca arhivist. Ea reclama pregătirea, competență, pasiune, strădanie și renunțare la multe din cele ce s-ar fi putut constitui tentații frivole.

La terminarea studiilor universitare a fost încadrat și în învățământul secundar la gimnaziul din Tulcea. Aici tinărul profesor a avut prilejul să-l întâlnească pe născădeanul Constantin Moisiu ce profesa în acei ani la această școală. Se întâlniseră în aceeași ambianță doi pasionați cercetători ai mărturiilor trecutului. Prietenia care aici s-a consolidat în ani, reunindu-i asupra vestigiilor din arhive pentru a defini sensurile și mesajele documentelor. Rezultatele din învățământ și de la Arhivele Statului l-au impus⁴ repede, astfel că în anul 1912 a fost încadrat și ca profesor de limba română la gimnaziul Gheorghe Șincai. Școala funcționa în acei ani într-un local din curtea bisericii Sfântul Gheorghe Vechi. Era continuatoarea unor alte instituții școlare ce-și desfășuraseră aici o benefică activitate pe parcursul ultimelor veacuri.

La puțin timp după numirea la gimnaziul Gheorghe Șincai, are prilejul de a întreprinde o cercetare în domeniul istoriei învățământului bucu-

³ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 784/1904, f.34: cererea studentului Gheorghe Nedioglu, an III, Facultatea de Filozofie și Litere, locuind în str. Italiană nr. 5, f. 35; au fost inițial 7 concurenți la 17 aprilie 1904. Caracterizarea concursului, Gh. Nedioglu, dispensat de serviciu militar, f. 50; a fost încadrat de la 15 mai 1904, primea lunar o leafă de 95 lei (dosar 790/1905, f. 62, 65). În octombrie 1905 a fost promovat ca ajutor arhivar primind 140 lei lunar.

⁴ Ibidem, dosar 796/1906, f. 10, v. 11. La 6 februarie 1906 pe tabelul cu numele persoanelor din Arhivele Statului care au primit medalia jubiliară Carol I, la poziția 5 este consemnat Gheorghe Nedioglu. (Ibidem, dosar 808/1908, f. 24, 26). La 8 aprilie 1908 Gheorghe Nedioglu era promovat ca arhivar clasa I-a. (Ibidem, f. 28). La 26 aprilie 1908 înaintarea era sancționată prin Decretul Regal nr. 1278 din 19 aprilie 1908 (Ibidem, f. 29). La 28 aprilie 1908 depunea jurământul. (Ibidem, f. 45–53). Statul de plată pentru luna aprilie înregistrează noul salariu de 200 lei. (Ibidem, fond Gheorghe Nedioglu, dosar 5, f. 8). Scrisoarea din 11 august 1908 relevă că Gheorghe Nedioglu se afla la Tulcea locuind pe strada 14 Noiembrie, la nr. 8 sau 10, petrecându-și concediul la mama lui. (Ibidem, fond D.G.A.S., dosar 815/1909, f. 74). La 2 septembrie 1909 este promovat în postul de arhivar, fiind însărcinat totodată și cu substituirea directorului general D. Onciul, în lipsa acestuia, în timpul concediilor sau al plecărilor în delegație (Ibidem, f. 82). Jurământul este depus la 24 septembrie 1909, (Ibidem, f. 87, v.-88). Acum primea lunar 300 lei. Ibidem, dosar 824/1910, f. 24, 37). La poziția 2 se consemna primirea a 400 lei. (Ibidem, fond Gheorghe Nedioglu, dosar 10, f. 2). Se află și cartea poștală expediată din Craiova la 8 iunie 1909 prin care generalul Năsturel felicita pe Gheorghe Nedioglu pentru reușita profesională, exprimându-și totodată sentimentele față de cel care ani de zile a fost real sprijin pentru membrii familiei, asigurându-le toate necesitățile materiale. Spera ca această preocupare o va manifesta și în continuare. (Ibidem, dosar 2, f. 4). La 8 martie 1911 profesorul Al. Balaban scrie lui Gheorghe Nedioglu informându-l despre numirea la catedra de limba română a Școlii Normale din Craiova de la 1 martie 1911. Fusese numit în locul lui Gheorghe Nedioglu cu asentimentul acestuia. (Ibidem, dosar 3, f. 11). O șarjă prietenească a exprimat-o profesorul G. Coriolan atunci când, la 4 iulie 1911, îi adresa din Constanța domnului subdirector de la Arhivele Statului Gheorghe Nedioglu întrebarea: „Ai pus pe Pestalozzi în cui?”. (Ibidem, fond D.G.A.S., dosar 845/1913, f. 20, v. —21; dosar 853/1914; f. 165 v., 170). reacția n-a întirziat. La 1 februarie era numit profesor la gimnaziul Gheorghe Șincai din București prin ordinul Ministerului Instrucțiunii 1839 din 15 februarie 1912. (Ibidem, dosar 845/1913, f. 90). Grija acordată arhivelor a manifestat-o în cele mai diverse împrejurări. Un exemplu edificator îl constatăm în anul 1913, în momentul când suplinindu-l pe D. Onciul la conducerea Arhivelor Statului solicita Institutului de bacteriologie efectuarea unor analize de laborator pentru a cunoaște starea de sănătate a unui angajat răntors din campania militară din Bulgaria. Precizând de ce solicita aceste analize el exprima grija și pentru sănătatea documentelor, arătând că, în cazul când angajatul ar fi purtător ai unor factori patogeni, „ar putea infecta documentele vechi, prețioase izvoare, pe care le studiază zilnic cercetătorii noștri”.

reștean. Rezultatele urmau să fie făcute publice cu prilejul sărbătoririi a 20 de ani de funcționare a gimnaziului. În acest scop adună izvoare, le analizează și coroborează. Studiul critic îl ajută să ajungă la alcătuirea unei istorii concise. Aceasta-l conduce la cunoașterea unor evenimente care nu vor face referință numai la cele două decenii, ci au răspuns la numeroase alte multe întrebări, ajungând și la obirșia existenței bisericii Sf. Gheorghe Vechi.

Cuvîntarea rostită la 10 ianuarie 1913, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la înființarea gimnaziului Gheorghe Șincai, prin bunăvoința și cu „chel-tuiala unui amic al școlii” a fost ulterior tipărită⁵. Reținem enunțarea metodei ce relevă seriozitatea cu care a fost abordat acest subiect. De la primele cuvinte el aviza pe ascultători și respectiv pe cititori precizînd: „m-am gîndit să adun din documentele și condicile pe care le-am găsit în Arhivele Statului, din cărți vechi și monografiile mai noi toate datele cîte am putut afla, pentru ca să pot întocmi o scurtă privire istorică asupra școalei care a existat aici la Sf. Gheorghe Vechiu”. Are satisfacția să constate, pe baza probelor adunate, că această școală este cea mai veche școală românească cu caracter statornic. Începuturile au fost în limba slavonă, absolvenții servind la rezolvarea treburilor cancelariei domnești. Dascălii ce au trudit pentru formarea viitorilor grămăticici fiind tocmai cei care scriau hrisoavele domnești sau traduceau pe cele vechi pentru a servi nevoile curente ale cancelariei, în care se foloseau ca elemente probatorii pentru a susține vechi drepturi moștenite sau revendicate, pentru a înlătura pretențiile uzurpatorilor. Cum însă această cancelarie evolua și limba oficială era cea românească, acești ucenici trebuiau să fie formați și pentru cunoașterea scrierii în limba română, devenind ca atare „școala slavonească și românească”.

Epoca domniei lui Șerban Vodă Cantacuzino impune preocuparea de a pregăti corespunzător pe viitorii slujbași ai cancelariei. Pentru Gheorghe Nedioglu această comunicare a fost prilejul de a releva cît a acumulat în anii de activitate la Arhivele Statului, unde a avut contact nemijlocit cu vechile izvoare ale tezaurului arhivistic; Parcursese deja condicile ce aveau transcrise documentele mănăstirilor: Govora, Hurezi, Radu Vodă ș.a., constatînd prezența unor valoroase traduceri efectuate tocmai de cei ce erau dascălii școlii de la Sf. Gheorghe Vechi. Remarca că sînt nume ce au fost înscrise la loc de cinste prin ceea ce au realizat și de la care au rămas valoroase condici în care traducerile, miniaturile sînt elemente de referință pentru gradul de cultură ale acestor dascăli.

Comunicarea a fost un prilej pentru Gheorghe Nedioglu să facă o trecere în revistă a principalelor documente care fac referință la istoria învățămîntului. Tot el stabilea faptul că evoluția a fost marcată de prefacerile impuse de necesitățile timpului, inclusiv de momentul apariției școlii lui Gheorghe Lazăr care a impus o reprofilare a celei de la Sf. Gheorghe Vechi. De fapt, el stabilea că, pe parcursul a cîtorva decenii, s-au petrecut cîteva asemenea reorientări, toate menite a răspunde prefacerilor intervenite în societatea românească a secolului al XIX-lea. În acest sens, la 1860, Eforia Școalelor a hotărît ridicarea pe vechea vatră a unui nou local pentru gimnaziul Gheor-

⁵ Gheorghe Nedioglu, *Cea mai veche școală românească cu caracter statornic (Școala de la Sf. Gheorghe Vechiu)*. Cuvîntare rostită în ziua de 10 ianuarie 1913, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la înființarea gimnaziului „Gheorghe Șincai”, București, 1913, 28 p. Idem *Din istoricul vechilor noastre școli. Școala de la Sf. Gheorghe Vechiu*, în „Revista generală a învățămîntului”, an 10 nr. 3, dec. 1914, p. 188; an 11, nr. 10, mai 1915, p. 513—516.

ghe Lazăr, înființat atunci. Acesta era localul în care ulterior a funcționat și gimnaziul Gheorghe Șincai, creat prin completarea claselor divizionare ale liceului Matei Basarab. Anul 1892 a înregistrat apariția în structura învățământului bucureștean a noului gimnaziu Gheorghe Șincai. Finalul comunicării este concludent pentru respectul acordat înaintașilor care au contribuit la promovarea învățământului românesc. Reținem în acest context formularea: „un prilej binevenit ca să pomenim numele aceluia, care au muncit în trecut pe locul pe care astăzi muncim noi, în aceeași ramură ca și dînșii ca urmași, ca continuatori ai vechilor dascăli și ucenici de pe vremuri, noi, profesori și elevi, le pomenim numele și le păstrăm amintirea ca o recunoștință pioasă”.

Era pentru Gheorghe Nedioglu și prilejul de a-și formula un crez, căruia peste un deceniu i se va dedica cu trup și suflet, ca din idee să devină o realitate. Mă refer la opera întreprinsă de el pentru a asigura reunirea tuturor binevoitorilor care puteau contribui la realizarea localului ce astăzi ne adăpostește atât de generos, inclusiv la acest moment de pomenire. Gheorghe Nedioglu enunța atunci, la 1913, acest crez astfel: „Odată și odată vom avea poate în altă parte, un local mai mândru și mai încăpător, mai potrivit cu cerințele pedagogice, dar desigur nu mai plin de suflarea trecutului decit acesta, în care fiecare colț ne amintește de eforturile spre lumină ale unor vremi cu mult mai grele și ale unor umili păstrători ai limbii noastre”.

Cele 28 de pagini ale cărții evidențiază capacitatea tînărului profesor de a aduce în fața auditoriului o bogată documentare pentru a releva evoluția care a condus la geneza școlii aflată la acea dată pe treapta de gimnaziu, dar avînd deja rezultatele care au condus-o în anii următori la promovarea în rîndurile liceelor capitalei ca unitate de referință. Au fost depășiți ⁶ anii

⁶ Ibidem, fond D.G.A.S., dosar 861/1915, f. 42, 45, 46, 72, în tabelul cu situația militară a personalului de la Arhivele Statului Gheorghe Nedioglu fiind trecut: „dispensat”, la 3 aprilie 1915 solicitat un certificat de vechime de la Arhivele Statului pentru a-și rezolva problema transferării la o unitate militară din București; f. 72. La 16 mai 1915 Ministerul de Război, contingentul 1905 din regimentul 73 infanterie, la regimentul 46 infanterie din București; f. 145, regimentul 46 infanterie, compania 2; 868/1916, f. 236, 236v., 244. În statul de plată pentru luna decembrie 1916 și ianuarie-februarie 1917 constatăm în poziția 2 numele lui Gheorghe Nedioglu radiat cu cerneală roșie avînd la rubrica „semnătura” mențiunea făcută cu creionul: MOBILIZAT; 879/1918, f. 62, Gheorghe Nedioglu aflîndu-se la Chișinău, dorind să vină la București, solicita lui D. Onciul să intervină pentru a obține libera trecere în zona ocupată; f. 88, la 17 iulie 1918. D. Onciul intervine pentru obținerea aprobării, arătînd că Gheorghe Nedioglu, dispensat înainte de mobilizare, a fost obligat să plece în noiembrie 1916 în Moldova spre a se prezenta la regiment. Acolo a primit diverse însărcinări din partea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, în ultimele luni aflîndu-se în misiune pe teritoriul Basarabiei. Se menționează că cererea făcută de acesta către Ministerul de Interne de la Iași pentru a obține aprobarea de a pleca împreună cu familia n-a primit nici un răspuns; f. 99. Pentru interesul Arhivelor Statului se solicită rechemarea în postul de arhivar la Secția Bunuri Publice; 879/1918, f. 108, D. Onciul revine la 23 august 1918 solicitînd Ministerului Instrucțiunii rechemarea lui Gheorghe Nedioglu care se afla la Chișinău, fiind însărcinat cu conducerea provizorie a cursurilor de limba română. Erau cursuri intensive care urmau să se incheie la sfîrșitul lunii august; 879/1918, f. 119. La 16 septembrie 1918, D. Onciul solicita Ministerului Cultelor și Instrucțiunii reintegrarea lui Gheorghe Nedioglu ca arhivar la Arhivele Statului cu data de 14 septembrie 1918. Se precizează că în calitate de mobilizat ca soldat la regimentul 46 infanterie a fost demobilizat cu ordinul 6458 din 14 iulie 1918; f. 130 v., 135, stat de plată pentru luna septembrie 1918, Gheorghe Nedioglu către D.G.A.S. din 8 octombrie precizează că prin ordinul nr. 395 din 1916 a fost delegat cu transportarea documentelor evacuate la Iași, iar prin ordinul Ministerului Instrucțiunii de la Iași, nr. 27303 din 23 iulie 1917 a fost însărcinat cu ducerea acestora la Moscova.

greci ai războiului, ai ocupației străine și multe din vechile deziderate au început să capete conturul realității prin contribuția unor entuziaști și tenaci trudituri. Și Gheorghe Nedioglu este un asemenea exemplu de dăruire, încît putem să-l definim cu convingere ca „OM AL ȘCOLII”. La 21 ianuarie 1919 a fost numit⁷ director al școlii, funcție pe care a onorat-o pînă la pensionare⁸, în 1939. Precizăm că obligațiile ce-i răpeau mult timp nu l-au determinat să renunțe la calitatea de profesor, rămînînd un devotat slujitor al catedrei. Concomitent se preocupă în continuare de studierea documentelor istorice, reușind, printre altele, să realizeze⁹ un pertinent studiu referitor la biserica Stavropoleos. Azi putem aprecia că micromonografia dedicată bisericii Stavropoleos este un studiu de referință util prin bogata documentație pusă în valoare printr-o atentă și riguroasă metodă. Studiind și analizînd critic izvoarele documentare, autorul trece în revistă evoluția așezămîntului pe parcursul a două secole de existență. Stabilește etapele elevării, modificărilor, completărilor ca și factorii care au contribuit la starea critică în care se găsea biserica la sfîrșitul secolului al XX-lea. Autorul recurge și la documente mai recente pentru a marca momentele cînd Comisia Monumentelor istorice a încredințat restaurarea bisericii Stavropoleos eminentul arhitect Ion Mincu, care, cu multă prudență și pedanterie, a stabilit, după ani de atente studii, căile de intervenție pentru a asigura salvarea edificiului fără a introduce „inovații” neavenite.

Pentru Gheorghe Nedioglu elaborarea acestui studiu constituia finalizarea anilor de atentă și migăloasă trudă pe documentele care reprezentau tezaurul evocator al trecutului. Traducerile sau transcrierile, stabilea cronologiei documentelor și succesiunea lor în timp, precum și realizarea unor cercetări colaterale, i-au permis stabilirea relațiilor convenite între informațiile acestor mărturii. Autorul studiului a oferit, la timpul editării în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice”, dar și urmașilor un exemplu edificator de înalt profesionalism. Totodată, studiul este notabil și pentru modul cum cei care s-au format și au fost colaboratori apropiați ai istoricului și reorganizatorului Arhivelor Statului, profesorul universitar academicianul Dimitrie Onciul, au înțeles să fie o prezență în viața științifică. Deși au trecut decenii de la elaborarea și tipărirea acestui studiu, cele afirmate își au perennitatea asigurată tocmai prin faptul că au fost și sînt susținute de documente. Subsolvările fiecărei pagini sînt în acest sens un argument convingător. O mențiune deosebită trebuie făcută și pentru bogata ilustrație cu care este completat acest studiu.

Au fost ani de o intensă trăire și dăruire, timpul fiindu-i răpit de solici-tările multiplelor preocupări. Lansînd lucrarea care în ani a devenit noul local al liceului Gheorghe Șincai probleme ca teren, fonduri, materiale, proiec-tanți, comisii, constructori, furnizori au găsit în Gheorghe Nedioglu slujitorul consecvent capabil de a trece peste tot ce ar fi putut interveni în buna reali-zare a crezului său. Și să nu uităm că erau anii după secătuitorul război mon-dial, ani ai privațiunilor și ai crizelor economice precum și ai comportamen-

⁷ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 886/1919, f. 426 r.

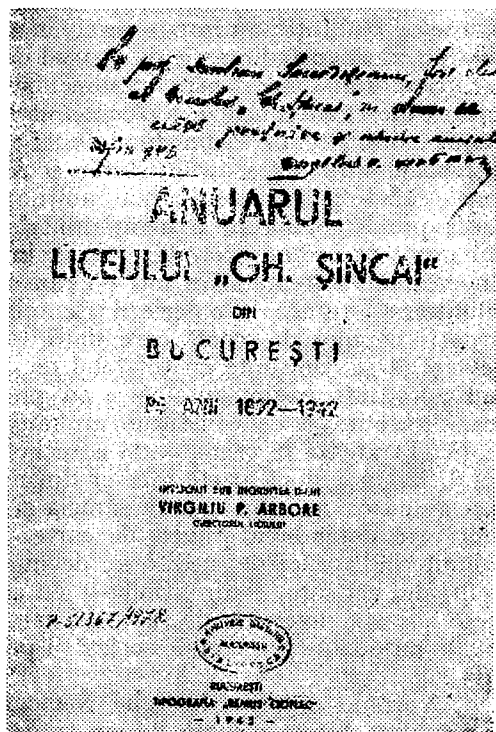
⁸ Pensionarea are loc la 17 decembrie 1939. Cu acest prilej, prof. univ. S.D. Lălu i-a dedicat cuvînte de apreciere ca om și pedagog, consemnate în cele 26 pagini ale lucrării „Omăgiu domnului profesor Gheorghe Nedioglu”, tipărită în 1940.

⁹ Gheorghe Nedioglu, *Stavropoleos-istoric*, în „Buletinul Comisiei Monumentelor istorice”, XVIII (1924), p. 147—168; Idem, *Stavropoleos-privire asupra arhitecturii și sculpturii*, XX (1927) p. 1—33; ibidem (seria nouă), anul I, nr. 3—4, 1990, p. 53—54.

tului acelor vanitoși care găseau de cuvîntă să dea prioritate altor obiective. Tenacitatea lui Gheorghe Nedioglu a asigurat continuarea și finalizarea acestei opere. Și a reușit să nu fie singur. I s-au alăturat mulți și de cele mai diverse preocupări și posibilități care au înțeles să fie, după termenul la modă azi, sponsori, dar atunci multă reclamă. Un exemplu care constituie o impresie a primului meu an de liceu. Erau cazuri rarissime cînd pătrundeai în cancelaria profesorilor. Am avut o asemenea șansă și odată intrat ochii mi-au rămas ațintiți pe galeria de tablouri ce-i cinstea tocmai pe cei care erau considerați contribuabili la fapta de bine pentru propășirea școlii. Printre aceștia un loc de cinste ocupa portretul lui Dumitru Mociornița, industriașul puțin cunoscut azi și ca un consecvent filantrop și sprijinitor al activităților culturale.

Este demn de remarcat și o altă latură a calităților lui Gheorghe Nedioglu: spiritul de echipă pe care l-a promovat și afirmat ca o realitate. Corpul profesoral l-a secundat în realizarea acestor obiective. În acest context este de semnalat că bunele raporturi s-au verificat în numeroase împrejurări.

Dedicația profesorului Gheorghe Nedioglu pe Anuarul Liceului „Gheorghe Șincai” din București. Către fostul său elev Aurelian Socerdoțeanu

Un exemplu îl constituie și modul cum știa să se despartă de cei care ani de zile onoraseră catedrele școlii. Atunci cînd clopoțelul suna la ultima oră de curs pentru cel ce prin vîrstă și ani își încheia activitatea, el considera ca o datorie elementară să-i înmîneze¹⁰ celui de care se despărțea, ca simbol

¹⁰ Virgiliu Z. Teodorescu, *Informații referitoare la activitatea sculptorului Ioan Schmidt Faur*, în „Revista muzeelor și monumentelor, Monumente Istorice și de Artă”, XX (1989) nr. 2, p. 38–55.

onorific, o plachetă avînd în compunerea ei un medalion cu efigia patronului liceului și numele celor ce formau la acea dată grupul de colegi de care se despărțea.

O atenție deosebită a acordat-o cinstirii memoriei lui Gheorghe Șincai, patronul școlii. Încă din etapa proiectării a solicitat introducerea în schița de plan a unui spațiu verde în mijlocul căruia urma să fie amplasat monumentul dedicat lui Gheorghe Șincai. Prin Constantin Moisil a cunoscut pe cel care fusese adus în România ca valoros modelist și care slujise ani de zile catedra de modelaj de la Școala de Ceramică din Tirgu Jiu. Artistul sculptor Ioan Schimdt Faur a devenit pe parcursul anilor un om al casei, primind mai multe comenzi ce au fost onorate cu promptitudine atît din punct de vedere artistic cît și ca pretenții materiale. Plachete, busturi, proiectări de socluri sînt asemenea contribuții cu care și-a înscris participarea, alăturîndu-se aceluia care aveau un cuvînt de stimă pentru neobositul întreprinzător Gheorghe Nedioglu.

Pentru fostul pedagog, cu o bogată și diversă experiență de viață, o serie de realități i-au impus rezolvări ce s-au dovedit salutare, liceul Gheorghe Șincai asigurînd o serie de servicii decente celor ce aveau nevoie de internat. Sînt anii cînd pentru a adînci această problemă lansează¹¹ o anchetă școlară ale cărei concluzii au cunoscut lumina tiparului în coloanele revistei „Convorbiri literare” din lunile mai-noiembrie 1927. Gheorghe Nedioglu întreprinde în acest scop un studiu sociologic pornind de la constatările personale făcute pe parcursul a mai mulți ani. Sub titlul „Contribuțiune la rezolvarea problemei sociale a învățămîntului nostru secundar” evidențiază modul cum, procedînd metodic, adună informații înregistrate pe fișe care la rîndu-le sînt sistematizate într-un cazier al liceului. Acestea îi ofereau posibilitatea să ajungă la o serie de semnificative concluzii. Studiul se referă la situația copiilor de școală care, datorită condițiilor financiare paupere, sînt nevoiți să se confrunte cu tot felul de dificultăți. Descrierile cazurilor tipice sînt adevărate pagini antologice cu prezentările durităților cu care se confruntau subiecții ce constituie un impresionant scenariu al groazei. Sistematically el tratează în prima parte a anchetei situațiile elevilor veniți din mediul rural, iar în a doua parte a celor din mediul urban, predilect al periferiilor, toți avînd ca numitor comun sărăcia și voința tenace de a învinge cu orice preț prin dobindirea științei de carte. Lectura acestor pagini azi ofră, în primul rînd, prilej de meditație, de înțelegere a drumului vieții, parcurs de mulți din cei care, confruntîndu-se cu asemenea dificultăți, au știut să aprecieze această investiție de sacrificii care i-a mobilizat spre rezultatele ce i-au urcat, nu odată, pe treptele societății printre corifeii științei și culturii românești.

Vorbînd despre Gheorghe Nedioglu sîntem obligați s amintim polivalența sa. A fost o viață de om trăită intens, acoperînd domenii care, fiecare în parte, ar fi justificat aprecierile contemporanilor și ale urmașilor. El le-a servit conștient că toate aceste domenii constituiau misiunea vieții sale, că răspundeau unor necesități majore. Un asemenea obiectiv l-a constituit realizarea unor manuale școlare care, la timpul respectiv, s-au bucurat de asemenea aprecieri care s-au făcut afirmate nu formal, ci prin rapida

¹¹ Gheorghe Nedioglu, *O anchetă școlară. Contribuțiune la rezolvarea problemei sociale a învățămîntului nostru secundar*, în: „Convorbiri Literare”, an 60, mai-august 1927, p. 101–106; ibidem septembrie-decembrie 1927, p. 314–323.

epuizare a edițiilor. Autorul a considerat necesar ca, la fiecare reeditare, să intervină salutar prin refaceri, restructurări, completări care dădeau noilor ediții o nouă calitate ce o impunea chiar dincolo de lumea școlii. L. Kalustian, într-o pioasă evocare a personalității lui Gheorghe Nedioglu, evocă¹² și aprecierile lui George Călinescu care înțelegea menirea manualelor în promovarea în rândurile tinerelor generații a cunoștințelor la parametrii corespunzători.

Menționînd¹³ citeva din titlurile elaborate sperăm să reușim cel puțin parțial să evidențiez această complexă laborioasă activitate avînd ca numitor comun apariții în numeroase ediții: *Istoria limbii și literaturii române*, clasa a VI-a, licee de băieți și fete, școli normale, seminarii etc.; *Istoria literaturii române pentru clasa a VII-a a liceelor de băieți și fete*; *Manual de stilistică, compoziție și gramatică română* pentru clasa a IV-a gimnazii și licee de băieți și fete, școli normale, seminarii etc.; *Limba română în evoluția ei istorică și literară* pentru clasa a VIII-a, licee de băieți și fete, școli normale, seminarii etc.; *Manual de limba română clasa I-a gimnazii și licee de băieți și fete*, școli normale, seminarii; *Istoria literaturii române moderne*, clasa a VII-a, licee de băieți și fete, școli normale, seminarii; *Manual de limba română clasa a II-a*, gimnazii și licee de băieți și fete, școli normale, seminarii; *Limba română clasa a III-a*; *Manual de limbă română clasa a III-a gimnazii și licee de băieți și fete*, școli normale, seminarii etc. *Teoria genurilor literare*, clasa a V-a licee de băieți și fete; *Istoria literaturii române vechi și începuturile celei moderne* pentru clasa a VI-a, licee de băieți și fete, școli normale, seminarii etc.

Pensionarea de la catedră din anul 1939 îi oferă lui Gheorghe Nedioglu timpul de a se ocupa mai intens de documentele din arhive, fiind un statornic colaborator al Arhivelor Statului. Acum are posibilitatea că contribuie la munca colectivului care a pregătit editarea volumelor din colecția Documente

¹² L. Kalustian, *Simple note: Un dascăl de altădată: Gheorghe Nedioglu*, în: Flacăra an XXIX, nr. 22 (1303), 29 mai 1980, p. 24; L. Kalustian, *Un dascăl de altădată: Gheorghe Nedioglu*, în *Simple note*, vol. I, Buc., 1980, p. 195–198. Aprecierile sînt susținute și cu formulări ale următoarelor personalități: Tudor Argezei („Adevărul”. 8 septembrie 1946); George Călinescu. („Adevărul literar”. 24 septembrie 1933); Ovid Densușianu, scrișoare — 7 octombrie 1932.

¹³ *Istoria limbii și literaturii române*, clasa a VI-a, licee de băieți și fete, școli normale, seminarii etc., ediția a 3-a, publicată în anul 1929, avea 336 de pagini, iar ediția a 4-a publicată în anul 1932 avea 580 de pagini; *Istoria literaturii române* pentru clasa a VII-a a liceelor de băieți și fete; ediția a 2-a a fost editată în anul 1930, avînd 432 p.; *Manual de stilistică, compoziție și gramatică română* pentru clasa a IV-a gimnazii și licee de băieți și fete, școli normale, seminarii etc.; ediția I-a publicată în anul 1933 avînd 335 p.; ediția a IV-a a apărut în anul 1935, avînd 524 p. + 26 f. pl. ilustrații; ediția a VI-a a apărut în anul 1937 avînd 524 p. + 25 f. pl. *Limba română în evoluția ei istorică și literară* pentru clasa a VIII-a, licee de băieți și fete, școli normale, seminarii etc. ediția a fost publicată în anul 1935, avînd 556 p., ediția a III-a fost publicată în anul 1937, avînd 606 p. + 1h.; edia a IV-a a apărut în anul 1938, avînd 606 p. + 1h.; ediția a V-a a fost publicată în anul 1941, avînd 606 p. + 1h. *Manual de limba română clasa I-a gimnazii și licee de băieți și fete*, școli normale, seminarii, ediția a V-a, 1935, 392 p., ilustrații + 28 f. pl.; ediția a VII-a, 1937 p.; ediția a VIII-a, 1938, 390 p. *Istoria literaturii române moderne*, clasa a VII-a licee de băieți și fete, școli normale, seminarii, ediția a VI-a, 1935, 464 p. cu ilustrații; ediția a VII-a, 1937, 620 p.; ediția a IX-a, 1939, 620 p. *Manual de limba română clasa a II-a*, gimnazii și licee de băieți și fete, școli normale, seminarii etc., ediția a IV-a, 1935, 444p. cu ilustrații + 30 f. pl.; ediția a V-a, f. a., 443 p. *Limba română clasa a III-a*, ediția a V-a, f. a. 558 p. + 42 f. pl.; ediția a VII-a apare sub titlul *Manual de limba română*, clasa III-a gimnazii și licee de băieți și fete, școli normale, seminarii etc., ediția a VII-a, 1927, 588 p. + 32 f. pl. *Teoria genurilor literare*, clasa a V-a licee de băieți și fete, ediția a III-a, 1939, 612 p., cu portrete. *Istoria literaturii române vechi și începuturile celei moderne* pentru clasa VI-a licee de băieți și fete, școli normale, seminarii etc., ediția a VIII-a 1937, 658 p.; ediția a IX-a, 1938, 658 p., ediția a X-a, 1941, 658 p.

privind istoria României. Considerăm salutară în acest sens contribuția la elucidarea unor aspecte referitoare la vechile instituții. Pregătirea și experiența activităților deceniilor anterioare l-au ajutat pe Gheorghe Nedioglu să obțină semnificative rezultate. O suită de referate înaintate către conducerea Arhivelor Statului sint în acest sens relevante, evidențiind contribuția pentru lămurirea unor termeni caracteristici limbii vechilor documente.

În referatul din 9 aprilie 1951 rezolva¹⁴ definirea termenului „DABILA”, noțiune neclarificată temeinic pînă la acea dată, dar care, în urma analizei documentului dat de Radu Vodă, domn al Moldovei, la 8 iulie 1624, permitea stabilirea că era vorba despre o importantă dare în bani strînsă pentru a fi plătite obligațiile către Poarta Otomană. Acest impozit era stabilit în urma unui recensămînt. Gheorghe Nedioglu stabilește existența a două categorii: „dabila împărătească” și „dabila domnească”. Dacă prima era plătită în bani, a doua era percepută în natură. Recurgînd la etimologia cuvîntului îl definește atît proveniența cît și sensul primar. „Dabila” a devenit pe parcursul evoluției fiscale o năpastă, contribuind la sărăcirea satelor, adevărată urgie fiscală ajungînd să fie folosită „dabila” ca expresie ce definea pacostea, beleaua, necazul. Cităm concluzia pertinentului și documentatului studiu din 10 aprilie 1951: „Cazul termenului dabila” ne arată cît se poate de concludent că o judicioasă înțelegere a trecutului nu este cu puțință fără o exactă cunoaștere a conținutului termenilor din limba noastră vechi, care va forma preocuparea de căpetenie a lexiconului ce urmează să fie planificată de serviciul „Studii și documentare”.

La 26 mai 1951 înainta¹⁵ un alt referat în care trata problema „rumâniei”. Făcînd referință la opiniile predecesorilor, introducea în discuție noi argumente pentru clarificarea sensurilor acestei importante instituții, inclusiv căile de ieșire din „rumânie” pentru a deveni „judeci” sau „megieși”, adică țărani liberi. El evocă și existența situațiilor contrare cînd țărani liberi se vindeau, cu sau fără moșie, ca „rumâni”, ca urmare a unor situații extreme ce le impunea adoptarea unor asemenea soluții ca mijloc de supraviețuire. Pentru profesorul Gheorghe Nedioglu apare ca o concluzie finală necesitatea „adunării și consemnării în fișe a acestor cazuri <care vor> scoate la iveală surprinzătoare aspecte ale trecutului vieții românești, care va apărea astfel într-o cu totul altă lumină de cît aceea în care sîntem obișnuiți să o vedem astăzi, cînd cunoaștem atît de puțin din marea bogăție a materialului nostru documentar”. Deziderat din anul 1951 valabil și pentru finalul secolului al XX-lea, mai ales după ce, în mod forțat, unele interpretări au atribuit acestei instituții alte caractere de natură socială.

La 7 iulie 1951 Gheorghe Nedioglu argumenta¹⁶ necesitatea unei complete adunări a materialelor documentare pentru preconizatul „Lexicon”. El tratează problema noțiunii de „sat”, stabilind categoriile de stăpînitori, permanentele fluctuații ale acestora. În acest context definește și sensul ter-

¹⁴ Copii dactilografiate ale referatelor cu intervenții olografe ale autorului. Primite de la Voitiș le-am predat Arhivelor Statului pentru completarea fondului personal Gheorghe Nedioglu. Primul referat este redactat pe 6 file, avînd pe prima filă mențiunea datei de 9 aprilie, iar pe ultima filă este menționată ziua de 10 aprilie 1951.

¹⁵ 4 file dactilografiate cu adnotări olografe.

¹⁶ 5 file dactilografiate cu adnotări olografe.

menului de „plasă”, ce delimitează partea unui stăpînitor dintr-un sat, atît partea imobiliară cît și pe rumâni ce-i avea. În acest context face precizarea și pentru un mai vechi sens al expresiei „au răsărit”, care a avut și înțelesul de „a se pierde”.

La 5 noiembrie 1951 la noțiunea de „lege” definește¹⁷ și alte sensuri, după cum se degajă din documentele ce i-au fost supuse analizei. Făcînd istoric, deosebindu-l de noțiunile de „pravilă”, „credință”, „religie” apreciază că are sensul dat de popor: să nu calci legea, răsplata o vei avea de la cel de sus. În acest context clarifică și sensul formulei „a se apuca” arătînd că era momentul cînd cineva, pentru a-și susține interesul, punea mîna pe evanghelie pentru a jura pe ea că va spune adevărul. Acțiunea, desfășurîndu-se într-un cadru solemn, impunea. Este și calea prin care termenii de lege pătrunde prin etapa jurămîntului prestat pe evanghelie la sensul de sentință.

La 8 ianuarie 1952 referatul clarifica termeni ca: „ceată”, „frate de ocină”, „neam”, „funie” sau „o sfoară de moșie”. O semnificativă analiză o face pentru termenul „codru”, arătînd că pentru înaintașii noștri nu însemna pădure, ci „bucată”, sens pe care fără să vrem îl mai folosim și noi atunci cînd facem referință la „codru de pîne”. Făcînd etimologia în evoluția lingvistică, el precizează sensul pe care-l are în documentele secolului al XVII-lea, cînd se întărea un codru de ocină, un codru de loc. Stabilește că inițial se definea orice gen de bucată de pămînt, ajungîndu-se mai tîrziu la definirea a unei bucăți de pămînt împădurit¹⁸.

I-a reținut atenția și termenul copil-copilă, care în limba veche avea sensul de fiu/fiică nelegitimă, în opoziție cu fiu/fiică din cununie. El face și precizarea cum se folosea accentul pentru a deosebi acest termen juridic de cel comun, care definea o etapă a vîrstei. Clarificări benefice a realizat și pentru termenul „decîndea”, cu sensul de venecitate cu ...

Și au fost mulți alți termeni care s-au bucurat¹⁹ de atenția lui. Redăm, ca o concluzie față de această problemă, aprecierea lui Gheorghe Nedioglu care se constituie ca un mobilizator mesaj: „Un astfel de repertoriu ... ar fi și un auxiliar din cele mai necesare pentru corecta citire și transcriere a documentelor, deoarece, cunoscîndu-se valoarea exactă a termenilor și a expresiilor vechi, s-ar evita greșeli ...”.

O asemenea schiță de portret este și o invitație către noile generații de a purcede la cunoașterea predecesorilor care ne-au transmis ca mesaj strădania de a promova, prin activitatea zilnică, învățămîntul românesc, act al temeiniciei și progresului neamului românesc. Putem afirma că Gheorghe

¹⁷ 8 file dactilografiate cu adnotări olografe.

¹⁸ 18 file dactilografiate.

¹⁹ Arh. St. Buc., fond Gheorghe Nedioglu, dosar 3, f. 5–6. La 4 mai 1910 profesorul B. Cotovu din Tulcea se adresa lui Gheorghe Nedioglu aducîndu-i la cunoștință că a fost solicitat să țină o conferință referitoare la istoricul localității Tulcea. Îi aducea la cunoștință ce bibliografie a parcurs, solicitîndu-i cîteva lămuriri, printre care și sensul pe care-l da cuvîntului „Tulcea”, conform vechilor documente, interesîndu-l care este originea cuvîntului și dacă mai sînt și alte localități cu un asemenea nume. Gheorghe Nedioglu nota expeditiv pe plicul scrisorii: „Tulcea = cîrămidă, loc argilos”.

Nedioglu a servit școala cu neostoită dăruire ce pentru noi și pentru cei ce ne vor urma se poate constitui un mobilizator exemplu. Ca și Gheorghe Șincai și Gheorghe Nedioglu a considerat că cercetarea documentelor trecutului trebuie să fie o preocupare permanentă²⁰.

În acest moment de evocare a secolului de activitate a școlii ce poartă cu cinste numele lui Gheorghe Șincai, consider că ar fi un pios gest de respect la adresa înaintașilor, realizarea unei suite de simboluri de cinstire pentru cei care au onorat catedrele școlii în decursul anilor. O asemenea faptă de bine ar putea onora și pe Gheorghe Nedioglu. Peste ani, „galeria” ilustrelor personalități ar deveni element motor și mobilizator pentru cei ce se vor forma ca viitori cetățeni ai României. Prin trecut, spre viitor să ne fie deviza mobilizatoare. Fie ca acest deziderat să devină realitate.

²⁰ Exemplificăm din multiplele preocupări finalizate ca prezențe în periodicele de specialitate și care au fost preluate de alți cercetători și integrate în studii de sinteză: I. Coteanu și I. Dănăilă, *Introducere în lingvistica și filologia românească*, București, 1970, p. 92, 93, 94 relevă contribuția lui Gheorghe Nedioglu la studierea prepoziției verbale și a celei nominale, citindu-i studiul din „Limba română”, IV (1955) nr. 5, p. 59–73; sau a predicatului citindu-i studiile publicate în aceeași revistă: IV (1955) nr. 2, p. 13–22, V (1956) nr. 3, p. 34–45, an V (1956), nr. 4, p. 49–57; V (1956), nr. 5, p. 23–36. Vezi și Cronică la raportul lui Gheorghe Nedioglu ș.a., *Educația morală în liceu. Program de activitate pentru diriginți, directori și profesori însărcinați cu educația morală*, în „Revista generală a învățământului”, an 16, nr. 7, sept. 1928, p. 442–447.